

KOGEBOG FOR GRØNLAND

AF HUSHOLDNINGSLÆRERINDE
CAIA HANSEN

DEN KONGELIGE GRØNLANDSKE HANDEL

Caia Hansen's Kogebog for Grønland, gennem-illustreret af Jens Rosing. En praktisk, dobbeltsproget bog på 300 sider, der trods sin solide og praktiske indbinding sikkert er blevet plettet og slidt til laser på utallige grønlandske og danske køkkenborde langs kysten. Her fik Jens frit spil til at tegne den lange række af spiselige grønlandske fisk, fugle og pattedyr, og her kunne han vise, hvordan de fanges, parteres og tilberedes. Med ofte få ord, som var det skåret ud i pap, kunne alle ved at studere Jens' tegninger kende forskel på en persillehakker og en kartoffelskrælder, lære at rense nyrer og at kød fra hval, hvalros, sæl, hund, ræv og bjørn kan indeholde trikiner, hvorfor de skal koges eller steges ekstra godt.

Den engagerede illustrator kunne i slutningen af kogebogen ikke dy sig for at at fyre et par egne fiskespecialiteter af. Vi har selv, når lejlighed bød sig, prøvet Jens Rosings rokkevinger, som vi varmt kan anbefale, og følges opskriften nøje, bør den i en enhver anmeldelse give mindst 5 fangerhuer:

Der skal bruges:

1½–2 kg rokkevinger

ca. 2½ l. vand

2 spsk. salt

2 spsk. eddike

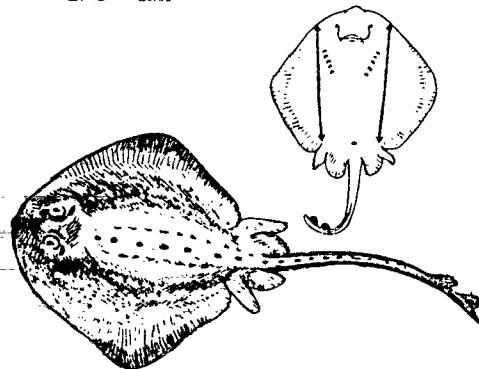
2 spsk. hakket persille eller andet grønt

100 g smør/margarine

Salt, peber

2–3 spsk. kapers

Af rokken bruges kun de store brystfinner, »vingerne«, og leveren. Selve fiskekrop-

pen består kun af skind, ben, brusk og indvolde. Til gengæld er kødet på vingerne og leveren meget velsmagende, og tilberedningen skal være ganske enkelt.

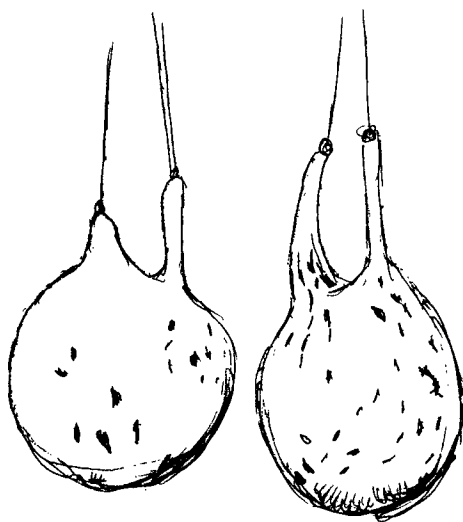
Skrub og vask fisken godt, til al slim er fjernet. Skær vingerne af, tag leveren ud og kassér resten af fisken.

Skær vingerne i store stykker og kog dem langsomt i vand med salt og eddike. Når fiskekødet let lader sig løsne fra benene, tages fiskestykkerne op. Skindet fjernes, spidserne skæres af, de indeholder kun ben, og fiskestykkerne lægges tilbage i den kogende suppe. Hak persillen, brun smørret og varm anretningsfadet. Læg fiskestykkerne på fadet (lad suppen løbe godt af først), strø salt og peber på og drys med kapers og hakket persille. Hæld det brune smør over, server kogte kartofler til og sæt en kande eddike på bordet.

Rokkeleveren kan tilberedes til en lækker vitamin-mundfuld. Skyl og kog leveren i lidt af fiskesuppen (gerne med et par grønne blade, løgskiver eller snittede gulerødder). Rist brødsnitte i olie, skær den varme lever i småstykker og læg den på brødsnikterne. Dryp med citronsaft, drys med hakket persille og server det meget varmt.

Til disse Jens Rosing-specialiteter, som til vel næsten enhver anden ret, vil mesterkokken givetvis anbefale, at man drikker iskoldt vand, helst med bræ-is, og dertil en urtesnaps, der har trukket på rypekroindhold. Om sidstnævnte skriver Jens i sin bog »Fuglestreger« fra 1988:

Rypens kro kan anvendes på flere måder. Man kan puste den op, hænge den til tørre, og når den og indholdet af bær, knopper og frø er godt tørt, har man en lille rangle til småbørn. Den holder dog ikke længe.

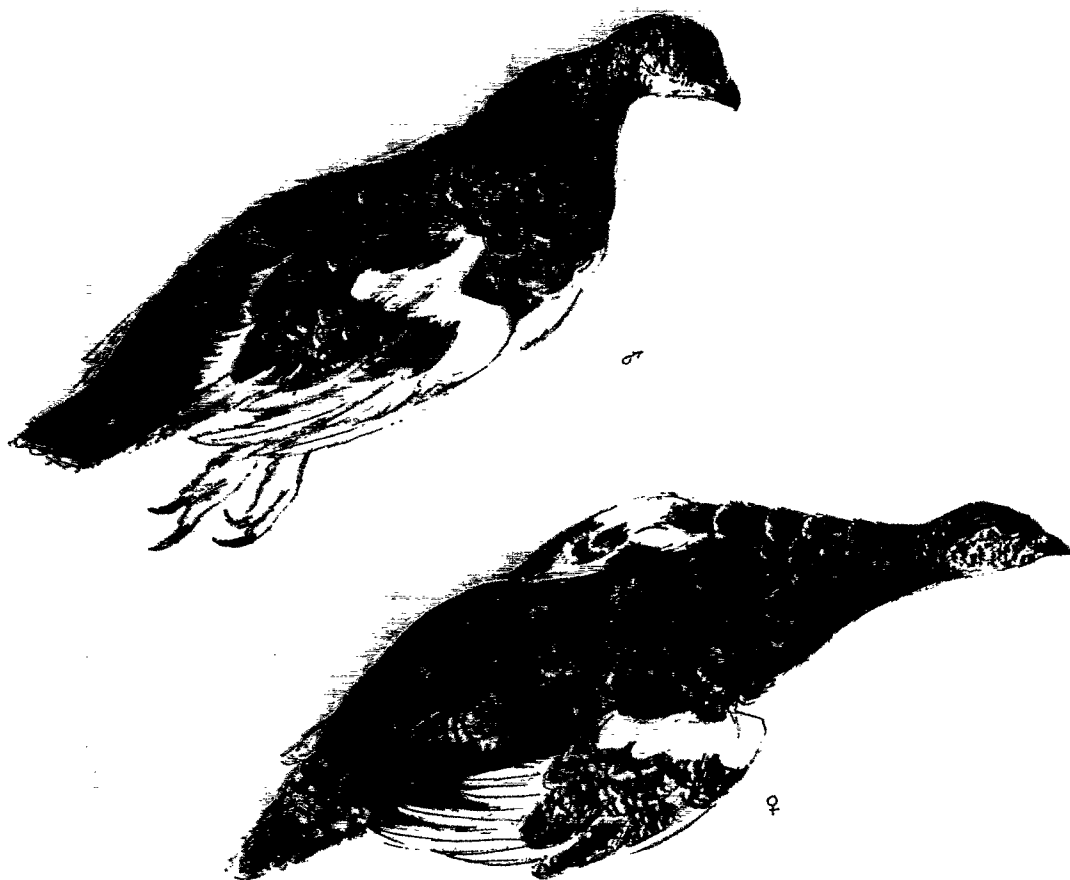

»Fuglestreger« 1988.

Vil man have en særpræget og særdeles velsmagende urtesnaps, skal man endelig ikke smide kroindholdet ud, men tømme det ud på et stykke papir og tørre det i cirka et døgn. Herefter puttes kroindholdet i en tykhalset flaske eller bedre i et syltetøjsglas med skruelåg, dækkes med alkohol og henstår således en lille uges tid. Når kroindholdet er filtreret fra, kan man fortynde essensen og drikke den, men som alle andre urtesnapse vinder den i smag og fylde ved lagring.

Der er ikke to snapse af rypekroindhold, der er ens hverken af farve eller smag, det afhænger helt af årstiden og hvad fuglen har spist. Hvis kroen f.eks. er fyldt med rævlingebær, bliver snapsen smukt rød.

Selv finder jeg, at kroindholdet fra ryper, skudt efter at sne og kulde er sat ind, er bedst og helst i februar-marts, hvor indholdet kan bestå af bær, knopper og frø fra rævling, mosebølle, tyttebær, pil og el, topspirende pileurt, tørre blade af dværgbirk samt meget ofte stilkfladstjernens karakteristiske lancetformede blade.

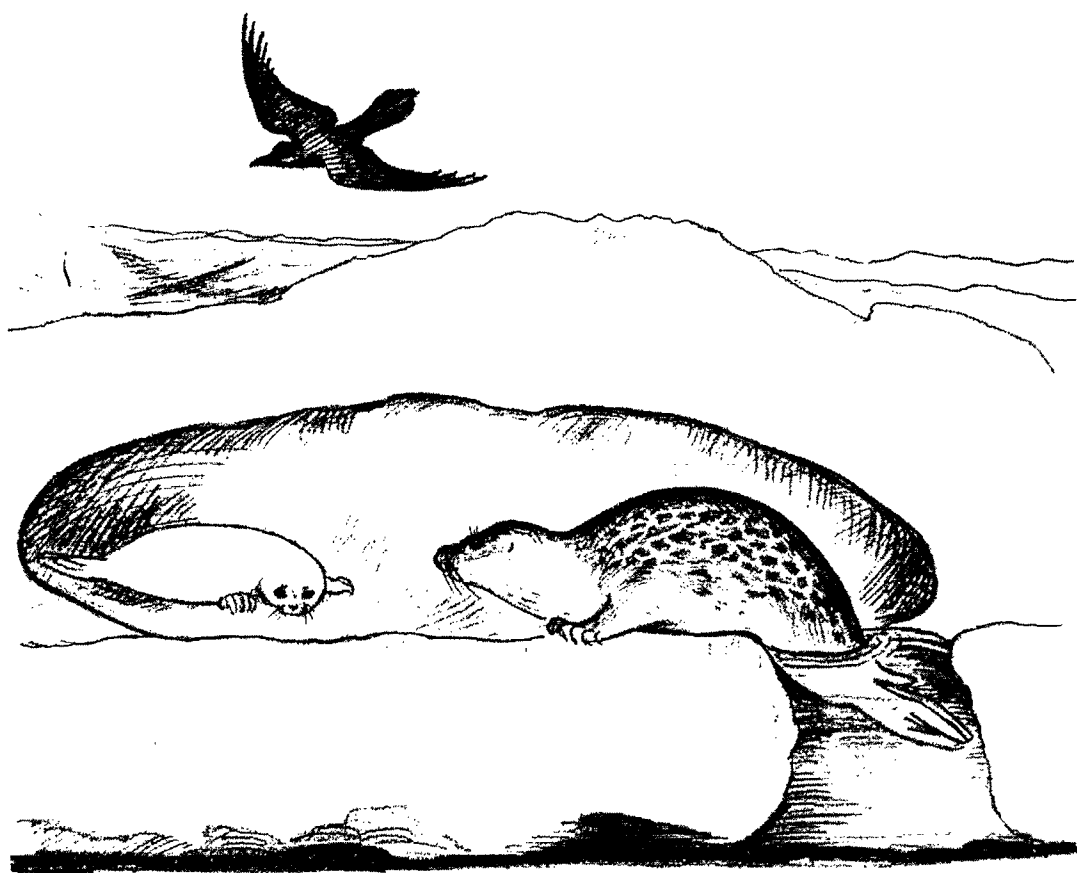

Ryper fra »Fuglestreger«.

Når Jens på akvarelpapiret levendegør mennesker og dyr, eller når han viser os landtoninger, så vi fornemmer at vi selv befinder os på stedet, er han på hjemmebane. Og når han får et sceneri til at leve inde som ude blandt polareskimoer, øst- og vestgrønlændere, canadiske inuit, nordboere, hvalfangere, ekspeditionsfolk som kolonister, kan det minde om skoletidens såkaldte »anskuelses-tavler«, hvor alt var gengivet i naturotro detaljer, og hvor man kunne gå på opdagelse og blive beriget.

Der findes næppe nogle grønlandske skolebørn eller for den sags skyld deres forældre, der ikke husker Jens Rosings oplivende illustrationer i læse-, historie- og biologibøgerne.

Han har vist os, hvordan sæl og bjørn passer deres unger i sikre huler under snefanerne, hvordan narhvaler føder, og hvordan fisk og skaldyr gebærder sig under vandet. Jens' billeder af dyrene i deres rette element har brændt sig fast på vores nethinder og gemt sig i vores underbevidsthed.

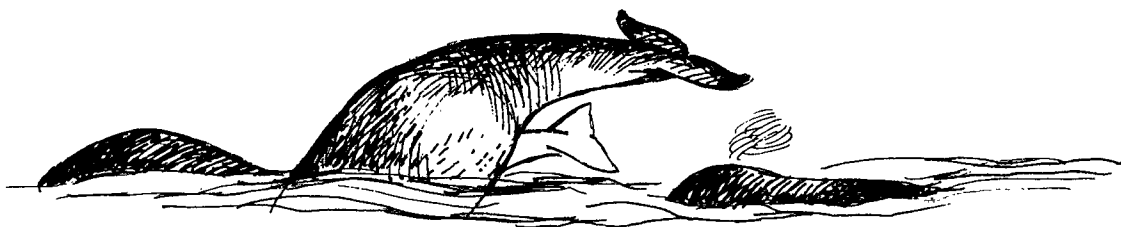
Ringsæl med sin unge. »Himlen er lav«.

Dyrenes adfærd er aldrig grebet ud af luften, fjeldet eller vandet. Egne erfaringer og oplysninger fra fangere i øst og vest gør, at han vover at vise os dyrene i sine sikre streger.

Personligt er jeg ikke i tvivl om, at en af hemmelighederne bag Jens' dyreteg-

ninger, og en af grundene til at han altid er sluppet så godt fra dem, er den, at han som tidligere tiders store åndemanere forstår at kommunikere med dyrene.

Hør bare, hvordan han som renvogter i Norge skriver i juni 1950:

Narhvalfødsel. »Havets enhjørning«.

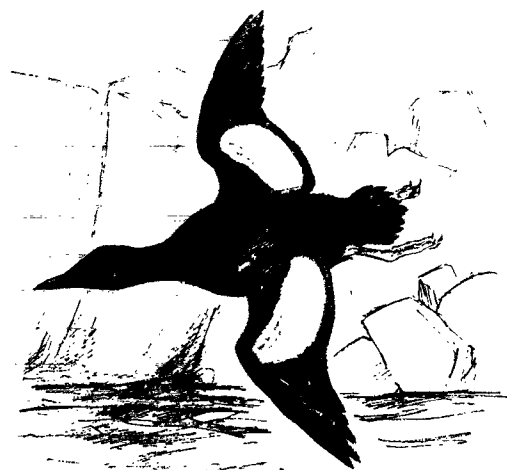
Den 16. var jeg i bygden for at proviantere og besøgte Kvanneberg. I bygden fik jeg rygsækken fyldt med mad. Jeg gik den dag 50 kilometer, 30 frem og 30 tilbage. – Det er ellers 60, men jeg kom op at køre de 10.

Da jeg kom til Strandevatns østmunding, opdagede jeg, at Kvannebergs hund (i hvem jeg åbenbart har en stor beundrer) var fulgt efter mig, og da jeg ikke var meget for at gå to kilometer tilbage, lod jeg ham gå med.

Han er hængeøret og ubestemmelig af farve og race. Han er nærmest gråsort... Jeg var noget forbauset over hans komme og spurgte ham, hvad han i grunden ville. Han kom slukøret hen og bønfuldt mig på hundevise med de talende øjne, der netop er så karakteristiske for hængeørede bastarder, så jeg måtte straks kapitulere. »Ja, gå så bare med«, sagde jeg. Da kendte hans glæde ingen grænser. Han opførte en dans så grinagtig, at jeg måtte le højt i den stille nat. Først sprang han op og ned og snurrede rundt efter sin egen hale, så trillede han rundt på ryggen, kom op igen og for ned mod en snefane, hvor han slog nogle kolbøtter. Der slog han dog vist nakken, for han satte sig og rakte hals, og ørerne hang værre end nogensinde.

Jeg bestemte mig for at kalde ham »Matis«, og det morede ham gevaldigt. Han slog en ekstrafin krølle på halen, hver gang jeg kaldte: Matis! Det var lige så det knagede i haleroden.

De fleste som har sejlet i det grønlandske fjordkompleks kender tejsten, der langs klippe- eller iskanten i kolossal fart pisker hen over vandfladen. Den lynhurtige fugl kendes let fra eksempelvis alk og lomvie på det røde næb, de røde ben og de hvide pletter på oversiden af

Tejsten er fra Finn Salomonsens bog »Fuglene i menneskenes land« 1974.

de sorte vinger. Der er altid fuld fart på, og den er derfor vanskelig at komme på skudhold, men Jens lader os alligevel komme på helt nær hold, så vi næsten kan fristes til at tro, at vi selv har haft øjenkontakt med tejsten.

Der har vel i årenes løb været illustrationsopgaver, som Jens af den ene eller anden grund har sagt nej til. Men ser man tilbage på hans store produktion er det alligevel forbløffende, hvad han har kastet sig ud i. »Fugl og sæl – menneskesjæl« blev til i et samarbejde med Finn Lynge, og denne bog om tabu, varsler og andet udkom på Nordiske Landes Bogforlag i 1981. Her tegnede Jens bl.a. ørnen, der ryster sig, idet den flyver hen over hovedet på et menneske, hvilket ville få en af dets nærmeste til at dø. De færreste har vel nogen sinde oplevet et sådant syn, men Jens er ikke i tvivl. Han tegner den stolte fugl nedefra, i en pjusket udgave, som basker med vingerne, så fjer og dun står omkring den.

Illustrationer fra Finn Lynges bog »Fugl og sæl – og menneskesjæl«.

I samme bog hedder det om sila – vejrliget, at der er flere ting man kan gøre for at få en sydvestenstorm eller en nordstorm til at stilne af. Hvis de første gode råd ikke nytter, skal man trække bukserne ned og stikke bagdelen op i stormen. Så vil den stilne af. En fanger i en sådan intim situation gengiver Jens naturligt med et par slædehunde, der skutter sig i stormen og undrer sig over mandens besynderlige opførsel.

De dyr han tegner forstår ham, og han forstår dem. Når Jens, eller nogle af hans i dag voksne børn går i fjeldet med salonriflen eller haglbøssen, siger de ikke som os andre, at de går på jagt. De siger bare stille og roligt, at de går op og henter en hare eller nogle ryer, som når vi andre går i Brugsen. – Jeg husker at jeg på Nationalmuseet for over 20 år siden spurgte ham, hvordan han kunne vide, at et lille jordegern ville opføre sig på den måde, når den intetanende krøb op af sit hul i jorden og blev stranguleret i en snare. Paradoksalt nok den mest levende tegning jeg har set af en døende. Jens svarede, at hans hemmelighed var, at han forstod at sætte sig i det arme dyrs sted. Han stillede sig op foran et spejl, lukkede øjnene og forestillede sig, at han stak hovedet op i en løkke. Når han så åbnede øjnene, så han sig selv med skæv mund, udspilede øjne, og hvor han med forpoterne (undskyld hænderne) forsøgte at vride sig løs af det snærende bånd.

I de arktiske egne har man altid været overbevist om, at alle dyr har en sjæl, og at denne sjæl lever videre, selv om man fanger og spiser dyret, – forudsat naturligvis, at man behandler denne sjæl ordentligt, så længe den er i menneskets varetægt. På den måde kan man fange det samme dyr igen og igen, fordi det eksempelvis i sit våde og iskolde naturlige element altid vil søge tilbage til den rare atmosfære og varmen i menneskets bolig.

Det er måske, når alt kommer til alt, denne dyrenes sjæl, som Jens altid har forstået at respektere. Den skindlagte fugl bliver på hans tegnebrædt ikke en død krop eller noget man bare har kræn-

get af det spiselige kød. Det bliver levedejort, så man undertiden føler, at det er fuglen, fisken, sælen, renen eller et

andet fangstdyr der iagttager én gennem øjenkrogen, og ikke omvendt.

Edderfugle fra »Fuglestreger«.